

הרב יוסף צברי

רב ומו"צ באלעד

ומח"ס ויען יוסף, תורת ערלה, נחלת אבות ועוד

תפילת הדרך לנוסע ברכב

הנה קבעו חכמים, כי העובר ממקום למקום מרחק פרסה, צריך לומר "תפילת הדרך". ויש לדון האם תקנה זו נאמרה על כל העובר מרחק זה בכל צורה שהיא, כגון מהלך ברגליו או נוסע באופניים או נוהג ברכב, גם אם הוא עובר מרחק זה בזמן קצר, או שהתקנה נאמרה דווקא אם הוא שוהה בדרך שיעור זה של הילוך פרסה, אך לא אם הוא עובר מרחק זה במהירות.

א.

הסכנות הקיימות בדרך לנוסע ולמהלך

ראשית נתחיל לבחון את הדברים בסברא הפשוטה. הרי כל תקנת חכמים לומר "תפילת הדרך", היתה משום שחששו חכמים שדרך במרחק פרסה יש בה חשש סכנה, ולכן תיקנו לאדם העובר בה להתפלל לה' ולבקש על שמירתו. וא"כ יש לומר כאן זיל בתר טעמא, ויש לבחון האם האדם העובר דרך זו באופנים שונים, האם משתנה אצלו הסכנה מאופן לאופן.

ומתוך בחינת הדברים עולה, כי כמעט ואין חילוק בין הסכנות, שהרי האדם המהלך בדרך בימינו, חשוף למספר סכנות, כגון פגיעת נחשים, פגיעה רכב חולף, פגיעת אויבים ומחבלים, וכן אם הוא הולך בחום הוא חשוף לסכנת התייבשות, ושאר הדומים להם, השי"ת יצילנו מכולם.

אמנם האדם ההולך דרך זו למשל באופניים (ובפרט בימינו שיש אופנים חשמליות הנוסעות במהירות), אף אמנם שפגיעת הנחשים הולכת ומתרחקת ממנו, שקשה לומר שהוא יפגע מהם בעוברו במהירות, הנה נסיעתו במהירות חושפת אותו יותר לסכנת פגיעה מרכב הנוסע לצידו, הרבה יותר מאדם ההולך ברגל.

שהרי ההולך ברגל, לא ייחשף לסכנת פגיעה מרכב חולף, אא"כ הוא ילך בצידי הכבישים, אך אם הוא ילך בדרך המיועדת להולכי רגל, הנה סכנת פגיעת הרכב ממנו והלאה. אמנם, הנוסע באופניים חשמליות, נוסע הוא בדרך כלל בצידי הכבישים, אך עינינו הרואות שבמעשה זה הוא חשוף ביותר לסכנת פגיעת רכב, הנוסע במהירות לצידו ולא תמיד מבחין בו בזמן, וגם הוא נוסע במהירות ומגיע ליד הרכב. ופשוט א"כ שיש בו יותר סכנה לפגיעת רכב, הרבה יותר ממהלך ברכבו, גם אם האדם המהלך ילך בצידי הכביש, שכן הוא בדרך כלל הולך לאט ובזהירות, ויותר מבחינים בו מהנוסע באופניים, וכ"ש אם הוא הולך בדרכים המיועדות להולכי רגל.

ואחר שנתבאר עניינו של הנוסע באופניים, נוכל להתבונן ולבחון מה הן הסכנות בדרך היכולות להיות לאדם הנוסע ברכבו. והנה פשוט, שאף שהנמצא ברכבו אינו חשוף כ"כ לסכנות

האוצר ◆ גיליון ל"א

הנמצאות בצידי הדרך כמו מהלך, כנחשים וכדו', מ"מ סכנתו בענין פגיעה מרכב חולף גדולה, הן ברכב הבא מולו ללא נתיב הפרדה, הן מרכב הנוסע לצידי והן מהנוסע מאחוריו, עם כולם הוא יכול להגיע לתאונה שיכולה להיות קטלנית ומסוכנת, גם בנסיעה למרחק קצר.

כמו כן, יכולות להיווצר לו תקלות שונות בדרך, כמו ברזל על הכביש וכדו', או צמיג שהתפוצץ שיכול לגרום להתהפכות הרכב, או שאר חיה הקופצת ועוברת בכביש, או שאר ענייני "איבוד שליטה" היכולים להיגרם לכל נהג באשר הוא, וכן שאר אויבים האורבים לנוסע ברכב בכל מיני סכנות, הן בנשק והן באבנים, שכולן יכולות להיות מסוכנות וקטלניות.

הארכנו בתיאור ובחינת דרכי הסכנה השונות, כדי להגיע למסקנה הפשוטה, כי סכנות המצויות בדרך אינם משתנות בין האדם המהלך בדרך לבין האדם הנוסע בדרך באופניים, ובין אדם הנוסע בדרך ברכבו, לכל אחד מהם יכולות להגיע סכנות, היכולות גם להיות קטלניות. ואדרבה, אפשר כי סכנות הנוסע ברכב מצויות יותר לצערינו, ה' ירחם בעד עמו, באשר לפי הסטטיסטיקה מספר ההרוגים בתאונות דרכים עולה עשרת מונים על הנפגעים בהליכה בדרך. וכל הנתונים הידועים הם על הרוגים, אך על הפצועים המספר גדול ביותר, כידוע לכל מבין.

לפיכך יש לומר, כי מצד הסברא הפשוטה, כאשר תיקנו חכמים לומר תפילת הדרך כדי להישמר מסכנות הדרך, אין שום טעם לחלק ולומר שיהא חילוק בין אדם המהלך מרחק זה ברגליו, או נוסע זאת באופניו או נוסע זאת ברכבו, שכן לכל אחד מצויות הסכנות בדרכו, כל אחד לפי אופן הליכתו. ואדרבה, נראה כי הסכנות מצויות יותר לנוסע מאשר למהלך, ולכן הוא צריך תפילה לשמירה יתירה בדרכו.

ב.

האם בנסיעה מתמעטת הסכנה

ואין לבוא ולטעון, כי כיון שהוא עובר מרחק זה בזמן קצר, שיש סיבה להקל מעליו שלא יאמר את תפילת הדרך, כיון שזה היה שייך לטעון, דווקא אם מעבר המרחק בזמן קצר גורם לאדם להינצל מן הסכנות לגמרי, וכגון אם נעלה על הדעת עולם שבו הסכנה היחידה היא רק ליסטים המצויים בצידי הדרך, שאז אדם הנוסע ברכבו במהירות משולל מסכנה זו, כיון שאין הם יכולים לתפוסו, וגם אז היה מקום לדון אי יפטר, או דנימא אף בזה דלא פלוג חכמים בתקנתם.

אבל הכא אין צריך להגיע לזה, כיון שברור הוא לכל מבין, כי הנוסע ברכב, אע"פ שהוא עובר מרחק רב בזמן קצר, מהירות זו לא מרחיקה ממנו את הסכנה כלל, שהרי כל תיאורי הסכנה של הסכנות שנמנו לעיל, שהם: א. תאונות עם רכבים, ב. איבוד שליטה, ג. חפצים הנמצאים בכביש ד. אויבים הפוגעים ברכב והדומים להם, כל אלו יכולים לפגוש את הרכב בכל מטר ומטר שנוסע, כך שלא ניתן לומר שמעבר המרחק בזמן קצר מקטין או מעלים את סכנות הנוסע.

ואדרבה, צורת הנסיעה בה האדם נוסע בתוך רכבו במהירות רבה, חושפת את הנוסע לסכנה מרובה וקטלנית, הרבה יותר מההלך בדרך. שכן הנוסע ברכב נמצא כבר במהירות מסויימת,

שהוא לא יכול להתעלם ממנה ולעצור אותה בכל שניה שרוצה. וכל שכן שהבא מולו נמצא ג"כ במהירות מסויימת, ולכן כל פגישה ותאונה ביניהם מעצימה במאוד את הפגיעה והסכנה לשניהם. וכמה תאונות קטלניות מצינו באדם שבא לנסוע מרחק קצר ביותר, כך שתאונות לא נעלמות או מתמעטות באם בוחר האדם לנסוע מרחק קצר ברכב.

ובפרט יש להוסיף, שפעמים רבות האדם יכול לנהוג בזהירות גדולה מאוד, ולשמור על כל כללי התנועה, ובכל זאת הוא חשוף לסכנת פגיעה קטלנית אך ורק מהנהג הבא מולו, שיכול להיות שתוי, עייף, או סתם חסר ביטחון ומאבד שליטה, שזה יכול לגרום לתאונה קטלנית ע"י שיפגע בו, ומאוד קשה להינצל ולעקוף תאונות כאלה, היכולות לבוא במהירות הי"ר ויצייל, התעייף עיניך בו ואיננו. וכ"ז שייך רק בנוסע ברכב, שאז הוא פגיע בהיותו בכביש, משא"כ המהלך בדרך, שאף אם הולך בצידי דרכים הוא פגיע פחות, כ"ש אם הולך בדרך המיועדת להולכי דרכים שאינו פגיע מזה כלל. הרי לך טעם נוסף לריבוי הסכנה המצויה בנוסע העובר את הדרך במהירות.

כל זאת הבאנו לדון רק בסברת הענין, טרם נפתח בדברי הפוסקים, כדי להראות שגם לולי דברי הפוסקים, הסברא הפשוטה היא שאדם הנצרך להתפלל לשמירת דרכו אם הולך מרחק פרסה, שהוא בימינו כ- 4 ק"מ, אין שום סברא לחלק ולומר שיצטרך יותר שמירה אם עובר מרחק זה ברגליו, לבין או נוסע זאת באופניו או ברכבו, שכן הסכנה לעולם לא תלויה בזמן ששוהה בדרך, או במרחק שעובר, ולא משנה כיצד הוא עובר אותו, אם ברגליו ואם ברכבו.

ג.

בירור תקנת חז"ל על מה נאמרה

כעת נפתח בדברי הפוסקים, כאשר עלינו לברר הדק היטב, האם תקנת חכמים להתפלל תפילת הדרך, נקבעה דווקא להולך מרחק שיעור פרסה, או לשוהה בדרך שיעור פרסה.

הנה איתא בברכות (כ"ט ע"ב): "ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא: כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך". ושם (ל' ע"א): "אימת מצלי? - אמר רבי יעקב אמר רב חסדא: משעה שמהלך בדרך. עד כמה? - אמר רבי יעקב אמר רב חסדא: עד פרסה".

והנה, לשון הגמרא מורה בפשטות כי התפילה נקבעה לעובר מרחק פרסה, שהרי לא שאלו בגמרא: "עד כמה ישהה בדרך"? אלא רק "עד כמה", כאשר פירושו הפשוט הוא, עד כמה יעבור ויתחייב בברכה, כאשר פשוט הוא כן בכל הראשונים והפוסקים שלמדו כך.

וכן מוכח הדבר מתשובת הגמרא, שלא ענו: "עד שיעור הילוך פרסה", אלא השיבו רק: "עד פרסה", הרי שבמרחק הדבר תלוי ולא בזמן.

וכן פשוט הדבר בכל הראשונים, שאף אחד מהם לא הזכיר דהשיעור המחייב הוא שיעור זמן ההליכה, אלא המחייב נקבע רק לפי ההליכה והמרחק עצמו, שאם הוא עובר אותו צריך לברך. וכדי לחזק את הדברים נלקט קצת מלשונותיהם:

וכ"כ הרשב"א (בחידושויו כאן): "עד כמה הוא זמנה עד פרסה, הא אם לא נזכר עד שהלך יותר מפרסה שוב אינו מתפלל אותה". וכן המאירי (בחידושויו כאן) הזכיר רק את ענין ההליכה וכתב: "כל שדעתו לילך עד פרסה". וכ"כ הרא"ה בחידושויו לברכות: "לא התפלל אותה עד שהלך פרסה". וכ"כ בפסקי הרי"ד: "עד שיהלך פרסה".

וכ"כ בסדר רב עמרם גאון: "דאפילו נפק לאורחא דחד פרסה, צריך לצלויי תפילת הדרך", הרי שבמרחק הדבר תלוי ולא בזמן. וכ"ה בספר המאורות: "פירש בהלכות גדולות מי שירצה ללכת עד פרסה".

וכן מוכח מהנימוקי יוסף, שכתב: "ואם שכח ולא התפללה עד שעבר דרך רב, עד איזה שיעור יכול להתפללה אם נזכר, עד פרסה, הא אם הלך יותר שוב אינו מתפלל אותה".

וכ"כ ריבב"ן: "עד כמה ילך ויתפלל לאחר שהלך פרסה". וכ"כ בספר הבתים (הל' תפילה שער שני סי"ח): "כתב הר"ש שאם צריך ללכת בדרך עד פרסה, מתפלל אותה, פחות מכאן אין מתפלל אותה". וכ"כ האבודרהם (הל' ברכות שער שמיני): "וכתב בה"ג שכשיש לו לילך פרסה או יותר".

גם רבינו הטור (סי' ק"י) כתב: "ואין לאומרה אלא א"כ יש לו לילך פרסה". ובעקבות כל אלה פסק מרן השו"ע (ק"י ס"ו): "ואין לאומרה אלא א"כ יש לו לילך פרסה". הרי דבהליכה ובהעברת המרחק תליא מילתא. ולא מצאנו בכל לשונות הראשונים והפוסקים מי שיזכיר דבשהיית הדרך הדבר תלוי.

ונחזק את הדברים בתוספת משל, מה יהא הדין באדם נכה ברגליו, שרצה ללכת בעצמו מעירו לעיר הסמוכה והצמודה אליה (כגון לשם התעמלות וכדו'), ועבר מרחק של חצי פרסה במשך כשעתיים. האם נאמר דכיון ששהה בדרך משך זמן של יותר מהילוך פרסה (72 דק), האם יתחייב בתפילת הדרך מצד שהייתו בדרך משך זמן כזה, אע"פ שלא עבר פרסה בפועל? זאת לא מצאנו ולא יעלה על הדעת, מפני שהדברים מוכיחים דמה שפסק השו"ע דתפילת הדרך אומרה בפרסה, היינו רק אם הוא עבר בפועל מרחק פרסה, ולא אם שהה בדרך שיעור פרסה.

ד.

הוכחות דהלכה זו נאמרה אף ברוכב

והנה, בגמרא ובפוסקים מוכח דכל הלכות תפילות הדרך נאמרו בין במהלך בין ברוכב, אע"פ שהרוכב עובר מרחק זמן פרסה הרבה יותר מהר מן המהלך, ובכל זאת לא אישתמיט לשום חד מן הפוסקים לומר דחילוק יהא בהלכה זו בין המהלך לרוכב, על כרחך דדין אחד להם, ולא משנה בכמה זמן עובר הוא פרסה זו.

ראשית, אביא מדברי הגמרא בברכות (ל' ע"א) שהיא עיקר מקור דינא. הגמרא מספרת על מעשה שהלכו בדרך רב חסדא ורב ששת, והוא יסוד גדול לכמה פרטים חשובים בהלכה זו, והכי תנינא התם: "והיכי מצלי לה? - רב חסדא אמר: מעומד; רב ששת אמר: אפילו מהלך. רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא, קם רב חסדא וקא מצלי. אמר ליה רב ששת לשמעיה: מאי קא

עביד רב חסדא? אמר ליה: קאי ומצל. אמר ליה: אוקמן נמי לדידי ואצלי, מהיות טוב אל תקרא רע."

והנה, מבלי להאריך ולהיכנס לכל הפרטים הנלמדים ממעשה זה, כמבואר בראשונים ובבית יוסף, יש לדקדק כי מעשה זה עצמו של האמוראים, היה בעת שהיו רוכבים. ולפיכך כאשר עמד רב חסדא, ביקש רב ששת משמשו להעמידו, "אוקמן". ואם היה מהלך ברגליו, גם אם היה עיור, מה לו לבקש משמשו להעמידו, שיעמוד בעצמו ויסביר לשמשו מדוע עומד ומסרב להמשיך ללכת, ומה הוא לשון "אוקמן". ומוכח שהיו שניהם רוכבים, ולכן ביקש ממשמשו המנהיגו להעמיד את החמור.

וכן מוכח מלשון רש"י שכתב: "מהיות טוב אל תקרא רע - הואיל ואני יכול להתפלל מעומד, שהרי חבורתי עומדת, לא אקרא רע להתפלל מהלך, ואף על פי שמותר" עכ"ל. ומלשון "חבורתי" משמע שמדובר בחבורה הרוכבת יחד, כמו שהיה דרכם כן.

וכן מצאתי מפורש שהבין הפרי חדש (סי' ס"ג): "היה מהלך בדרך וכו'. כתב הב"ח (ד"ה ומ"ש ומיהו) דדוקא במהלך על רגליו צריך הוא לעמוד בפסוק ראשון, אבל במהלך על בהמה אינו צריך לעמוד וכו', ואינו מחוור, דרכוב כמהלך דמי (קידושין ל"ג, ב) ופשיטא דצריך להעמיד הבהמה בפסוק ראשון שלא יוכל לכוין. וראיה מהא דאמרינן פרק תפילת השחר (ברכות ל', א) גבי תפילת הדרך, רב חסדא אמר מעומד, רב ששת אמר אפילו מהלך, רב חסדא ורב ששת אוו קאזלי באורחא, קם רב חסדא וקא ומצלי, א"ל רב ששת לשמעיה אוקמן נמי לדידי ואצלי מהיות טוב וכו'. מוכח בהדיא דאפילו רכוב על בהמה מיקרי מהלך וצריך לעמוד על עומדו". הרי דפשיטא ליה דמעשה דברכות ברכוב על גבי בהמה מיירי.

וכן מצאנו שהביא הבית יוסף דברי רבינו יונה לגבי רכוב, וז"ל: "כתב ה"ר יונה בפרק תפילת השחר (שם ד"ה ובתפלת יוצא לדרך) בתפילת יוצא לדרך נחלקו המפרשים יש אומרים שאם היה רכוב אין צריך לירד דלא עדיפא מתפילת י"ח דאמרינן דלא ירד ויש אומרים שיתכן לומר דבתפילת י"ח דצריכה כוונה יותר אמרו שלא ירד לפי שאין דעתו מיושבת עליו אבל בתפילה זו שאינה צריכה כוונה כל כך צריך לירד עכ"ל וסברא ראשונה נראית יותר" עכ"ל. וכן פסק השו"ע בסוף סעיף ד': "ואם היה רכוב אי"צ לירד".

והשתא הגע בעצמך, אם היה פשוט לגמרא דדין תפילת הדרך ברכוב שונה ממהלך, כיון שהוא עובר מרחק פרסה בזמן היותר קצר, כיצד זה לא הזכירו פרט חשוב זה, למרות שהם דיברו בדיוק על מקרה של רכוב בתפילת הדרך. ובפרט שרבינו יונה מביא שנחלקו ברכוב אם צריך לעמוד, ולא הזכיר כלל שנחלקו אימתי יברך תפילת הדרך, שהרי ברכיבתו עבר המרחק בזמן קצר. וכ"ש מרן השו"ע, שהזכיר דין רכוב נמי לא בעי דאישתמיט מיניה האי דינא, אם יש חילוק בו.

ה.

דברי הראשונים המפורשים שאין חילוק בכמה עבר הדרך

ואחר כל זאת, מצאתי שככל הדברים שנתבארו עד כה, מפורש ומבואר באר היטב בדברי כמה מרבתינו הראשונים כמלאכים, אשר פירשו שיחתם יותר והעלו ברורות, דדין תפילת הדרך נאמר בין אם עבר את הדרך ברגליו, בין אם עבר מרחק פרסה במהירות.

וזה לשון הראב"ה (ברכות סי' פ"ו), שכאשר ציין את ב' שיטות הראשונים בפירוש פרסה, סתם שהוא הדין בספינה, וז"ל: "אימת מצלי לה אמר רב חסדא משעה שהתחיל בדרך ועד כמה עד פרסה. יש מפרשים דוקא כשרוצה לילך מביתו לכל הפחות פרסה, ויש מפרשים עד פרסה יש תקנה לחזור ולהתפלל אבל מכי עבר פרסה לא שנא בספינה ולא שנא ביבשה הוי מעוות שלא יוכל לתקן" עכ"ל.

וכן כתב רבינו המרדכי (סי' צ"ד), שבדבריו על ענין תפילת הדרך כתב: "ובה"ג מפרש, עד כמה יבקש לילך שיהא צריך להתפלל, עד פרסה", והוסיף בסוגריים: "לא שנא בספינה לא שנא ביבשה" עכ"ל.

ודברים אלו מקורם מדברי מהר"ם מרוטנבורג, הובאו דבריו בספרו הנקרא "תשובות פסקים ומנהגים" למהר"ם בן ברוך (שהוא אוסף מפסקיו, ח"א סי' צ"ה עמ' קנ"ח הוצ' מה"ק), וזה לשונו: "וכתב הר"ם נ"ע שאם רוצה ללכת ד' מילין בספינה שיתפלל תפלה זו פחות מכאן אל יתפלל אותה" וכתב הר"ם נ"ע שאם רוצה ללכת ד' מילין בספינה שיתפלל תפלה זו פחות מכאן אל יתפלל אותה" עכ"ל.

וכ"כ האורחות חיים (להר"ר אהרן הכהן, הל' ברכות סי' ס"ב), וז"ל: "וכתב הר"ם נ"ע שאם רוצה ללכת ד' מילין בספינה שיתפלל תפלה זו פחות מכאן אל יתפלל אותה", הרי דשיעור תפילת הדרך נאמר אף בספינה, וגם כשהולכת מהר שיערוה רבותינו הראשונים במרחק ולא בזמן. וכ"כ בכלבו (סי' פ"ז ד"ה הנכנס לדרך) בלשון זו (וי"א שהוא מהדורה ראשונה לאורחות חיים). הרי שהעלה שאין חילוק בין נוסע בספינה להולך ברגליו.

וכן כתב האגודה (פ"ג דברכות, עמ' מ"ח), וז"ל: "ועד כמה עד פרסה, פירש תוך פרסה יכול לברך בין בספינה בין ביבשה" עכ"ל.

וכן מפורש הדבר באגור (סימן שי"ד) שהביא דברי המרדכי הנ"ל וכתב אף הוא בזה"ל: "זמן תפילת הדרך עד פרסה, אבל מכי עבר פרסה לא שנא במים לא שנא ביבשה הוה מעוות לא יוכל לתקן" עכ"ל.

הרי לך הדבר ברור ומפורש בדברי שבעה מרבתינו הראשונים כמלאכים, כי אף שעבר האדם מרחק פרסה בנסיעתו בספינה ההולכת במהירות, הרבה יותר מהליכת האדם ברגליו, חייב הוא בתפילת הדרך כשהוא עובר שיעור פרסה.

דברי הראשונים, הובאו להלכה גם בדברי הפוסקים, והראשון שציינם הוא האליה רבה (סי' ק"י) שכתב: "כתב הכלבו שם ואגודה, שאין חילוק בין הולך בספינה להולך ביבשה".

וכן העלה המשנה ברורה את דבריו וכתב: "ואין חילוק בין הולך בספינה להולך ביבשה" עכ"ל. הרי שדבריהם מבוססים על דברי הראשונים, והם כתבו כן להדיא.

גם התהילה לדוד (בהשמטות דף י"ב ע"א) דן בשאלה זו, האם שייכת תפילת הדרך בנוסע על מסילת הברזל, ונביא מדבריו: "צריך לדעת אם צריך לברך תפילת הדרך כשהולכין על מסילת הברזל, ולכאורה ברכה זו נתקנה על סכנת ליסטים כמו שהוא נוסח הברכה ותצילנו מכף כל אויב וכו', וזה לא שייך כ"כ במסילות הברזל, ואי נימא דהסכנה הוא ממכשול בדרך ח"ו, א"כ אפילו בפחות מפרסה יצטרך לברך". ומביא הרב את דברי הראשונים הנ"ל, דמפורש בדבריהם דאף בספינה כ"ה הדין, ומסיים: "ואפשר גם בספינה שייך סכנת ליסטים מספינה אחרת" עכ"ד. הרי דפשיטא להו לרבתינו הפוסקים, דכיון שנפתרה השאלה בראשונים, אין לנו לזוז מדבריהם ויש לשער את שיעור הפרסה במרחק דווקא ולא בזמן, ולא משנה כיצד יעבור מרחק זה, אם ברגליו, אם בכלי רכב כלשהו.

ו.

בדברי הרב יביע אומר והאורל"צ

והנה היביע אומר (או"ח סי"ג אות ז'), בתשובתו לגבי ברכת הגומל, דן הרב במקצת לגבי תפילת הדרך בנוסעי הדרכים. ותחילה הביא הרב את דברי הרב זכרון יהודה גרינוואלד, שדן לגבי תפילת הדרך בנוסע במסילת ברזל והעלה להחמיר, ואח"כ הביא את דברי המשנה ברורה והתהילה לדוד הנ"ל, וסיים הרב שם שבספר נתיבי עם העיד שהמנהג בא"י לומר תפילת הדרך בנסיעה ברכבת או במכונית רק ששוהים שיעור פרסה, וסיים ע"ז הרב וכן עיקר, עכת"ד שם.

ויש לדעת מדוע ציין הרב את דברי הזכרון יהודה הנ"ל, דמשמע שסמך עליו, אע"פ שהוא בעצמו (שהיה אחד מרבני הונגריה), העיד על עצמו בתשובתו שם שנמצא בעיר המרחץ ללא ספרים, ורק ציין את צדדי הספק שם, וסיים במילי דאגדתא, ומוכח ברור שם שכל מה שהעלה להחמיר הוא רק מצד הספק, ולא הביא שם כל ראיה להכרעת חומרתו, וא"כ מנא לן למיסמך עליה, בפרט נגד דברי הפוסקים והראשונים הנ"ל.

וכן מצאתי שתמה הרב שבט הלוי (ח"י סי' כ"א ס"ב), מצאצאי הרב זכרון יהודה, שתמה על דברי זקיננו, וזה לשונו שם: "ובעניתי הדברים תמוהים, כי בנושא זה פשוט דלא מחשבינן לפי הזמן רק קרבת העיר פרסה כפשוטה, דהלא בזה"ז שהולכים גם עם אירונים דאפשר ללכת למדה"י רחוק תוך שעה וקצת יותר וכי זה סבה לפטור מתפילת הדרך הלא פשוט כי ע"י אורך המקום עד שמגיע למטרה נתארך גם זמן הסכנה וצריך תפלה, וראיתי שבעל זכרון יהודה הרגיש בהבדל זה אבל מדחה לה בלי טעם מתקבל על הלב, וע"כ פשוט דגם תוך זמן הלוח פרסה והולך באוטא או אירון וכיו"ב שצריך לברך כהלכה" עכ"ל.

וכן על דברי הרב נתיבי עם יש להעיר, מנא ליה שכן "המנהג", הרי תורת מנהג חייבת מנהג שנהגו בו רבות בשנים, ולהיות מבוסס על עדות או ספרים קדמונים, וכאן שאלה זו נתחדשה רק בעת האחרונה משהתחילו כלי רכב לנוע בארץ, ומה שייך לומר "מנהג" על זה, ובפרט שלא

ציין לדבריו שם כל ראייה או מאן דהו שסובר כמותו, וא"כ מדוע ראה הרב לסמוך על דבריו (וכבר העיר על דבריו בס' בירור הלכה או"ח סי' ק"י).

ובשו"ת יחזה דעת (ה"ב סי' כ"ו, המדבר על ברכת הגומל במטוס) העלה בסוף דבריו את ענין תפילת הדרך, ומתוך הדברים נראה כי הביא ראייה מדברי האבודרהם והאורחות חיים לגבי קיר נטוי (שהובאו גם בתשובת יבי"א הנ"ל).

והנה שם שאלו האבודרהם (ברכות שער ה') והאורחות חיים (שער שני וחמישי אות כ"ד), מדוע העובר מתחת לקיר נטוי לא יברך הגומל, הלא איתא בגמרא דמזכירין לו אז עוונותיו? ותירצו, דכיון שהוא יוצא מהר ממקום הסכנה אי"צ לברך. ומדבריהם נראה שסבר הרב, דגם בנוסע ברכב כיון שעובר מהר לא חשיב סכנה.

ולכאורה החילוק בין נידון הראשונים לנידון דידן הוא פשוט, דשם דנו הראשונים לגבי תקנת ברכת הגומל, שאותה לא תיקנו חכמים אלא רק כאשר היה במקום סכנה וניצל ממנה, ולכן חייב לברך רק בעובר דרך של סכנה. וע"ז דנו, האם תחת קיר נטוי נמי הוי דרך דסכנה, ותירצו, דאע"ג דסכנה יש כאן "דרך" אין כאן כיון שעובר הקיר במהירות.

אבל כאן יש תקנת חכמים לומר תפילת הדרך בכל אדם שעובר דרך של פרסה, גם אם אין בה ודאות לסכנה, ואע"ג דעיקר התקנה הוא באמת מחשש ליסטים, מ"מ לא מצאנו חילוקים דמי שהולך עם שומרים או הולך בדרך מוארת או מאובטחת וכל כיו"ב שפטור מלאומרה, כיון שעיקר החיוב הוא הדרך ומעבר המרחק, ולא הסכנה בפועל, כדמוכח מפשטות דברי הגמרא והשו"ע ושאר כל הפוסקים.

בר מן דין, דהא כבר הדבר מפורש בראשונים כמו שהבאנו, דעיקר תקנה הוא על מעבר המרחק גם יהא בזמן קצר. ותימה כיצד נעלמו מעיניו הבדולח דברי ראשונים כמלאכים, שמפורש בדבריהם ששיעור תפילת הדרך אינו תלוי בשיעור שהיית הזמן אלא בשיעור מעבר המרחק, וכן מדויק בגמרא בשו"ע ובכל הראשונים, ולא מצאנו אף לא אחד מרבתינו הראשונים שחולק על פרט זה.

ולפיכך מה שהעלו בניו בילקוט יוסף (ק"י, ב') והלכה ברורה (ח"ו עמ' ק"ט) הוא עפ"י פסק אביהם בלבד, וכל המראי מקומות בדבריהם נשאבו אך ורק מתוך תשובה זו, וצ"ע כיצד ביררו את דין תפילת הדרך מתוך מראי מקומות ונידונים השייכים להלכות אבילות וברכת הגומל, בלא להביא שום הוכחה לפסק זה מדברי הראשונים והפוסקים, שדנו ופירטו דיני תפילת הדרך עצמה.

וכבר מצאתי שבאחד מספרי המלקטים האחרונים, שקבע כי "מנהג" הספרדים לשער את תפילת הדרך בשיעור 72 דקות, הוא עפ"י הרב פעלים. וגרם לו דנמשך אחר דבריהם, ולא עיין בדברי הבן איש חי עצמו (שנה שניה, עקב אות י"ח), שכתב להדיא "אם א"כ יש לו לילך פרסה", הרי דתלי הדבר בשיעור המרחק ולא בשיעור הזמן.

וכן באור לציון (ח"ב עמ' ע"ג) העלה דלתפילת הדרך בעינן משך זמן של 72 דק', שהוא שיעור שעה וחומש, אם לא נוסע בדרכים מסוכנות. ובטעם דבריו נכתב למטה: "נראה פשוט

שתפילת הדרך וברכת הגומל קשורים זה בזה וענין אחד לשניהם", וציין לב"י שדימה פרט אחד בסכנת הדרך בין שניהם.

ולכאורה, החילוק בין ברכת הגומל לתפילת הדרך ברור הוא, שבברכת הגומל עיקר המחייב הוא היות האדם במקום סכנה, כדדימו חכמים העובר במקום סכנה לחולה, בית אסורים ונוסע בים, וכדביארו שם הראשונים דכאשר אדם נמצא במקומות אלו מוכח דדנים במצבו בשמיים באותה העת, וכשניצול משם חשיב דנידון לחיים. אולם תפילת הדרך שונה ממנה בתכלית, דעיקר חיובה הוא המעבר בלבד, וא"כ מדוע שאם שעבר מרחק זה לא יקיים תקנת חכמים כהלכתה.

ובבית יוסף בסימן רי"ט שם, רק הביא את דברי האבודרהם האומר שנהגו לומר הגומל גם בהולך מעיר לעיר, ושם דן האם יאמרו זאת גם בפחות מרחק פרסה, והעלה שלא יברך הגומל בפחות מפרסה. וכ"ז רק אליבא דמנהג הרד"א, אך מנין להוציא מדבריו חידוש גדול, לשער את הפרסה בזמן ולא במרחק, זאת לא מצינו בדברי הב"י כלל.

ז.

בדברי הברכת ה'

והנה הברכת ה' (ח"ד עמ' תק"ב ד"ה והנה) יצא לחדש מדנפשיה כי תפילת הדרך נתקנה לפי שיעור זמן ההליכה, ולא לפי מעבר המרחק. וע"ז נאמר: "אם לדין יש תשובה", ונביא תחילה את דבריו וראיותיו שעליהם נסמך.

ולצורך הדיוק, אעתיק את דבריו השייכים לעניינינו, וז"ל: "ונלע"ד ששיעור פרסה האמור כאן הוא שיעור זמן מהלך פרסה, שאם הוא שיעור של "מדת אורך", צריך לומר שהטעם שבשיעור זה יש חשש סכנה, ולא בפחות משעור זה, הוא משום שמקום שרחוק פרסה מהעיר נחשב רחוק מהעיר ומצויים שם ליסטים, אבל מקום שרחוק פחות מפרסה מהעיר נחשב קרוב לעיר ואין מצויים שם ליסטים.

ולפ"ז יוצא, שאפילו אם יש פחות משתי פרסאות בין שני הערים, אין רשאים לומר תפלת הדרך בחתימה בברוך, מפני שכל הדרך קרובה לאחת מן הערים תוך פרסה, ואין מצויים בה ליסטים ואין בה חשש סכנה. וזה אינו, שבמפורש אמרו בגמ' "עד פרסה". ולפירוש בה"ג וסיעתו פירושו, שאם יש לו לילך פרסה מחוץ לעיר, צריך לברך, כלומר כשהולך פרסה מעיר לעיר צריך לברך.

ויוצא איפוא, שאע"פ שהמרחק בין שני הערים הוא פרסה בלבד, צריך לברך. ועל כרחק ששיעור פרסה האמור כאן אינו מדת אורך, אלא שיעור זמן מהלך פרסה, כלומר שבעים ושתים דקות. והטעם שבפחות משעור זה אין מברכים, אינו משום שבפחות משעור זה אין חשש סכנה בדרכים, שבאמת כל הדרכים שמחוץ לעיר הם בחזקת סכנה ואפי' שקרובים לעיר, אלא שגם כשאדם נמצא במקום סכנה, אם הוא עובר את מקום הסכנה מהר, א"כ האפשרות שיסתכן היא קטנה יותר, ואם שוהה שם זמן רב, האפשרות שיסתכן היא גדולה יותר, וקבעו חכמים ששיעור

זמן שהייה במקום סכנה שצריך לבקש מה' שיצילנו ממנה, הוא שעור מהלך פרסה שהוא שבעים ושתים דקות כנלע"ד ברור בס"ד".

ודבריו קשים מכמה אנפי: א. מה שכתב לבאר כי עיקר התקנה היא לשהייה ששוהה האדם בדרך ולא לעצם הסכנה, ולכן: "גם כשאדם נמצא במקום סכנה, אם הוא עובר את מקום הסכנה מהר, א"כ האפשרות שיסתכן היא קטנה יותר" ולא תיקנו על מקרה כזה את תפילת הדרך, דברים אלו נסתרים מהלכה מפורשת וידועה, שמקורה בירושלמי והובאה בבית יוסף כאן סימן ק"י, שאם עובר האדם דרך המוחזקת למקום סכנה, אפילו אם הוא עובר אותה במהירות ואפילו הוא עובר אותה במרחק של פחות מפרסה, עליו לומר תפילת הדרך, והביאוהו כל הפוסקים.

ב. ולעצם דבריו לא אבין מה הוכחה יש בדבריו, דהא דקשיא ליה במקרה של ב' ערים הסמוכות, כיצד יאמר תפילת הדרך אי לא חיישינן לליסטים, הא על זה ושכמותו יש לומר לא פלוג חכמים בתקנתם, וכמו שניתן לעשות חילוקים אין קץ, במקרה של יוצא לדרך עם נשק או אם שומרים, או יוצא לדרך מוארת או מוגנת ומאובטחת, או ברכב ממוגן, או בדרך ארוכה הסמוכה פרסה לערים, וכל כיו"ב, וכי ניתן לומר שבכל אלו לא יאמר תפילת הדרך מכיון שאינו חושש לסכנה. הא כבר נתבאר דבתפילת הדרך לא הסכנה היא המחייבת את התפילה – ברכה (שלא כברכת הגומל), אלא עצם הדרך היא המחייבת, וכל שהלך דרך של שיעור פרסה עליו לברך, כי כך היתה תקנת חכמים, שאצל רובא דעלמא ברוב המקרים וברוב הדרכים, ניתן להגיע לסכנה בשיעור מרחק זה.

ג. והאמת שתימה היותר גדולה היא, כי ממקום שבא ממנו להביא ראיה, שם נמצאת פירכא לדבריו, ואדרבה, מהנידון שהביא ישנה הוכחה להגדרת ההלכה בתפילת הדרך כמו שביארנו. שהרי גם הוא הגיע למסקנה כי אכן מהולך פרסה בין ב' ערים מוכח, שלא סכנת הליסטים מחייבת את התפילה, אלא עצם הדרך היא המחייבת בתפילה, וכיון שהוא הולך לעבור שיעור פרסה, חייב להתפלל. א"כ הכיצד זה הרב ברכת ה' הגיע מתוך כך למסקנה שפרסה זה שיעור זמן, בו האדם שוהה בדרך ומסתכן, ואם הוא עובר מהר אינו מסתכן, הא להדיא ביארת בדברייך כאן שלא הסכנה גורמת את הדרך, אלא מעבר הדרך עצמו.

עוד כתב הברכת ה' שם: "וכן יש להוכיח לפע"ד גם ממ"ש מרן בש"ע סימן קי סעיף ז וז"ל: ואם שכח מלאומרה יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה עכ"ל והוא לשון הטור שם ומשמע להדיא שהכל תלוי במרחק בינו לבין העיר שרוצה ללון בה ואם איתא ששעור פרסה האמור כאן הוא מדת אורך וכל שנמצא תוך פרסה בקרוב לעיר אינו נחשב מקום סכנה א"כ לא הול"ל תוך פרסה לעיר שרוצה ללון בה שהרי אפי' אם הוא רחוק פרסה מהעיר שרוצה ללון בה אבל הוא תוך פרסה לערים אחרות שבסביבה אינו נחשב מקום סכנה כיון שהוא קרוב למקום ישוב תוך פרסה והול"ל תוך פרסה לאיזה עיר ועל כרחק לומר כמ"ש לעיל ששעור פרסה האמור כאן הוא שעור זמן מהלך פרסה ולעולם כל שעומד מחוץ לעיר הרי הוא במקום סכנה אלא שאם שוהה שם פחות משעור פרסה כגון שהעיר שרוצה ללון בה היא תוך פרסה א"כ לא תיקנו לברך כיון שהאפשרות שיסתכן היא קטנה יותר" עכ"ל.

וגם כאן דבריו צ"ע, איזו הוכחה מצא בדברי השו"ע, ואדרבה, משם בדיוק ראייה לדברינו, שהרי הטעם שכתב השו"ע "בעיר שרוצה ללון בה", הוא משום שבעיר שרוצה ללון בה שם תסתיים אצלו הדרך, ולא יברך כל שאין לו עוד פרסה לילך בה, שאז אינו מקיים את דברי חכמים לומר תפילת הדרך בהליכת פרסה. אך מה שייכות כאן הערים הסמוכות לדרך, הא כיון שהוא אינו נכנס ללון בהם אין הן מהוות לגביו את סוף הדרך ואין הן שייכות לנידון כלל, דהא כבר נתבאר כי לא הסכנה גורמת את החיוב, אלא עצם הדרך גורם. וכיצד הביא כאן ראייה שדברי חכמים בשיעור פרסה תלויות בזמן ולא במרחק, כאשר חידוש זה בעצמו חייב להתבסס את טעם הסכנה בשהות האדם בדרך, טעם שהוא בעצמו דוחה אותו.

זאת, מלבד שברור שמעיניו נעלמו כל הראשונים הנ"ל, הכותבים מפורשות כי תפילת הדרך נקבעה לפי המרחק ולא לפי הזמן, ולכן גם אם אדם עוברם במהירות חייב לאומרה, וכן מוכח מכל לשונות הראשונים שהבאנו, שאף לא אחד הביא שזה שיעור זמן, וכן מוכח מסתימת דברי הגמרא והשו"ע שדיברו ברוכב.

ה.

דברי האחרונים בענין

וכן מצאתי לכמה מרבתינו האחרונים, שהעלו כן להלכה כדבר פשוט, שחיוב תפילת הדרך נאמר לכל עובר מרחק פרסה.

וכ"כ הרב אפיקי מגינים (ק"י סקט"ו) וז"ל: "וה"ה אם רוצה לילך בספינה שיעור פרסה, יתפלל תפילת הדרך, כלבו בשם הר"מ. והוסיף, וה"ה הנוסע על מסילת הברזל או על הפורחת באויר" עכ"ל. וכן העלה בפירוש ליקוטי מגדים על השו"ע (להרב"צ דון יחיא), ובספר ברכת הבית (אינהורן, שער ל' סק"א), כולם חכמים מהדור שלפנינו.

וכ"כ הגר"ב שטרן (בעל שו"ת בצל החכמה), בספרו אהלך באמתך (המיוחד לענייני הדרך, סי' מ"ז עמ' ק"ז), ואלו דבריו: "מידת פרסה היא ד' מילין וכו', ואין הבדל בין הולך ברגל שהילוך מידת פרסה לוקח זמן רב, דהיינו שעה וחומש שעה, ובין רוכב, מפליג בספינה, נוסע בעגלה, במכונית או באוירון, שעל ידן עובר דרך זה בזמן פחות הרבה. לכן הנוסע בכל מיני כלי רכב, יזהר לאומרה תיכף כשמתחיל לנסוע" ע"כ. ומקורותיו ציין לדברי הא"ר והמ"ב, והוסיף שכן דעת הרב נימוקי או"ח (סי' ק"י אות ה').

ובדומה לזה יש לציין את דברי הפוסקים שכתבו בדבריהם להדיא דיסוד חיוב תפילת הדרך נאמר בכל אופן, בין אם האדם הולך ברגליו בין אם הוא נוסע בים, וכ"כ הערוך השלחן (ק"י סי"א), לאחר שביאר דין תפילת הדרך ברוכב וביושב בקרון: "ופשוט הוא דצ"ל תפילת הדרך בנסעו על הים או בנהרות או במסילות הברזל" עכ"ל.

וכ"כ היוסף אומץ (מפרנקפורט, סי' תנ"ח), וז"ל: "העולם טועין כשיושבין בספינה או בעגלה אין אומרים תפילת הדרך, וטעות היא בידם ונכון לאומרה" עכ"ל.

וניתן לומר כי טעות העולם היתה, שתפילת הדרך לא נאמרה אלא למי שהולך ברגליו בדרך, ולזה באו הפוסקים לומר כי מעבר הדרך והמרחק הוא שמחייב את התפילה, ולא משנה כיצד יעבור אותו, ברגליו או בכל כלי אחר.

גם הרב קצות השלחן (ח"ב סי' ס"ז עמ' ק') הביא את דברי השדי חמד (ח"ד מערכת ברכות סי' ב' אות ט"ו דף תשע"ה ע"ב) דדן לגבי דברי הפתח הדביר גבי ברכת הגומל, אם נוסע ע"ג מסילת הברזל מרחק יותר מפרסה בזמן מועט, ושם הביא הרב שדי חמד דעתו ודעת הרב שו"ת בית יעקב סי' ל"ה, שהעלו דחייב לברך, וכן העלה כדבריהם, מטעם דאין לנו אלא גבול שגבלו הראשונים, ורק לגבי אבילות הקלו. והבין הקצות השלחן שהוא הדין לגבי תפילת הדרך, ולכן הסמיך דבריו להכרעת המשנ"ב, והעלה כדבריהם (ועוד עי"ש בהעלה לומר תפילת הדרך כל שעובר פרסה בכל דרך, אפילו אם היא אינה מוחזקת למסוכנת).

וכן דעת הרב אז נדברו (ח"ו סי' ו'), שהביא להקשות מדברי המשנ"ב בסי' קס"ג דלגבי חיפוש נט"י לסעודה העלה, דאע"פ דלא הטריחוהו חז"ל לילך יותר ממיל, העלה שם בביאור הלכה (ד"ה בריחוק) דאם נוסע ברכב, ישערו הפרסה בשיעור הזמן ולא במרחק. וקשה מדוע כאן בתפילת הדרך העלה דאין חילוק בין הולך לנוסע, ובשניהם ישערו במרחק. ותירץ שם כי חילוק ישנו בין דין חיפוש מים לנטילת ידים, ששם לא הטריחוהו לחפש יותר מפרסה, והסברא נותנת דאם יהא שם עם רכב, יוכל לחפש במרחק גדול יותר, משא"כ בתפילת הדרך דתלוי הדבר בחשש סכנה, אין חילוק בין הולך לנוסע. ולעצם החילוק הסכים גם הרב שערים המצוינים בהלכה (במכתבו המובא בספר דרך ישרה להר"ד אברהם, פ"א עמ' י"א). וכן העלה בנו בספרו בירור הלכה (או"ח ח"ב עמ' נ"ה).

וכ"כ בספר יבקש תורה (ברכות, לר"י קויפמן, סי' מ"ז) להקשות על הפוסקים שרצו להקל בתפילת הדרך בנסיעה ברכב, דאע"פ שבמעבר בכבישים אין מצויים חיות ורעות וליסטים, מכל מקום הלא מצויות תאונות דרכים ל"ע, ובנוסח תפילת הדרך הלא אנו כוללים להדיא עניינים אלו באמירת: "ומכל מיני פורעניות המתרגשות לבוא לעולם", דפשיטא שזה כולל תאונות דרכים, וא"כ מאן לימא לן דהנסיעה ברכב ומעבר המרחק על ידו שונה מכלל הולכי דרכים. אתה הראית לדעת כי דברים אלו הפשוטים בדעת השו"ע והפוסקים, הובאו כבר בדברי הפוסקים האחרונים בדורותינו ובדורות שלפנינו, מיוסדים הולכים כדברי רבותינו הראשונים ללא כל פקפוק.

ההוראה למעשה

ומכל מקום למרות שנראה פשוט להלכה בדעת השו"ע שכל העובר 4 ק"מ צריך לומר תפילת הדרך ברכה, מ"מ למעשה נראה להורות שיאמרנה ללא ברכה, שהרי דעת הרמב"ם (המוכח בב"י) היא כי אין לחתום ברכה זו. ואע"ג דהב"י חולק עליו ומעלה לאומרה תמיד בחתימת ברכה ללא חשש, מ"מ בדברי הפוסקים מצינו רבות שחששו לספק ברכות גם נגד הוראת השו"ע. ודעת הפר"ח לחשוש לדברי הרמב"ם ולעולם לא לחתום (וכ"ה מנהג תימן כנודע).

ואע"פ שהשיגו עליו הפוסקים עיין מאמ"ר, הנה בסידור תפילת ישרים העלה ברכה זו ללא שם ומלכות, וכן בספר שפתי צדיקים (לר' סלמן מוצפי, עמ' ס"ד) העלה תפילה זו ללא שם ומלכות, וכתב שם שהעתיקה מכת"י הבן איש חי. וכתב שם בנו המו"ל, שהיה שם קו נטוי על תיבת ה', משמע דלמעשה חשש הבא"ח לדעת הרמב"ם.

ויש שהוסיפו להחמיר את דעת הביאור הלכה (ד"ה ואין לאומרה) דאם יש עיר בצד הדרך לא יחתום. הרי טעם נוסף אמאי אין לחתום ברכה זו, בפרט בימינו, שערים מצויות ברוב צידי הדרכים.

ומ"מ מן הראוי ללמד לומר תפילת הדרך בכל נסיעה קצרה מחוץ לעיר, שעוברים מרחק פרסה בזמן קצר מאוד, אע"פ שלא יחתום בה, דסו"ס הא מקיים הוא בזה את עיקר המצוה.

העולה מן האמור:

מדברי הגמרא והראשונים מבואר, דמרחק פרסה לגבי תפילת הדרך נמדד במרחק ולא בזמן. ומדויק כן אף ממקור דין תפילת הדרך בגמרא, שנאמר ברוכב.

וכן מפורש בשבעה מרבתינו הראשונים, מהר"ם מרוטנבורג, ראב"ה, האורחות חיים, האגור, המרדכי, הכלבו, והאגודה, שאף בעובר מרחק זה בספינה, יאמר תפילת הדרך.

וכן מורה פשטות דעת השו"ע, שדיבר על רוכב ולא נחת לחלק.

וכן העלו רבים מן הפוסקים, ובראשם האליה רבה, האפיקי מגינים, המשנה ברורה, ועוד אחרונים.

בפרט שהדבר מובן בסברא, שהרי נוסח התפילה כולל כל מיני פורענויות וסכנות, המצויות ל"ע בכל נסיעה בדרכים, ואדרבה, הסכנה בנוסע גדלה מההולך, כידוע.

דברי המשערים שיעור פרסה בזמן ולא במרחק, מלבד שהם כנגד כל הראשונים והפוסקים הנ"ל, לא נתבאר מקורם לא בכתובים ולא בסברא.

ולכן המברך בנסיעה קצרה (4 ק"מ לערך) תפילת הדרך בשם ומלכות לאחר שיצא מהעיר, יש לו יסוד איתן על מה לסמוך.

ומ"מ יש מקום להחמיר לאומרה אז ללא שם ומלכות, מכמה טעמים.

וראוי ללמד את העם להיזהר בזה, כדי שתוסיף תפילה זו שמירה לנסיעתם בדרך, שכיום כל הדרכים בחזקת סכנה.

